herpy

LEGUANER

Western fence lizard

Sceloporus occidentalis

Sceloporus occidentalis är en liten, snabb och rufsig ödla från västra USA som sitter på stenar, stammar och staket i full sol. Hanen har blå fläckar på buken och strupen, som han visar upp med armhävningar. Arten blir omkring 21 cm, är dagaktiv och lever av insekter. Den kräver en kraftig solplats, UVB, ett rymligt terrarium och ett tätslutande lock.

Familj: Phrynosomatidae Tidigare namn: *Sceloporus longipes; Sceloporus smaragdinus*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**14-23 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**4-5 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Trädlevande, klipplevande och marklevande**
Biotop	**Klippterräng och tempererad skog och äng**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**80 × 40 × 40 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**27-28 °C**
Värmeplats	**38-42 °C**
Temperatur, natt	**18-24 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Vintervila	**8-12 °C** 8-12 veckor
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller en hane med flera honor**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**12-24 mån.**
Kullstorlek	**3-17 ägg**
Kullar per år	**1-3**
Inkubation	**55-65 dagar** vid 27-30 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Sceloporus occidentalis är en liten, kraftigt byggd ödla med stora, överlappande fjäll som är kölade och slutar i en liten spets. Det ger huden en sträv yta. Från nos till kloak mäter ett vuxet djur 6-9 cm, och med svans är ödlan omkring 21 cm. Hanarna kan nå knappt 10 cm från nos till kloak.

Färgen är brun, grå eller svart med mörka fläckar. En del djur har ljusa streck längs ryggen, och baksidan av benen är gul till orange. Ödlan är mörkast när den är kall och ljusnar när den är varm. Hanen har blå, svartkantade fläckar på buksidorna och två blå fält på strupen, ofta förbundna av ett ljust band. En del hanar har blågröna fjäll på rygg och svans. Honan har svaga eller inga blå fläckar och mörka tvärband eller halvmånar på ryggen. Ungarna har lite eller ingen blå färg. Hanarna har dessutom en uppsvälld svansrot och stora porer på undersidan av låren.

Arten delas in i fem underarter, som skiljer sig i utseende och utbredning och blandas där områdena möts. Djur som erbjuds som *S. occidentalis* kan därför se olika ut. Underarterna har ingen betydelse för skötseln.

S. occidentalis är vanlig och mer synlig än de flesta andra ödlor i sitt område. Den är snabb, blir inte tam, och svansen går lätt av om den tas. Livslängden är inte dokumenterad; 4-5 år är lånat från *Sceloporus undulatus*.

Utbredning och livsmiljö

Sceloporus occidentalis lever i västra Nordamerika. I USA finns den i Washington, Oregon, Kalifornien, Nevada, västra Utah och södra Idaho. Mot söder går utbredningen in i norra Baja California i Mexiko och till ön Isla de Cedros.

Arten finns från havsnivån till ca 3.300 m över havet. Den undviker de hårdaste öknarna och finns ofta nära vatten. Ett enstaka bestånd utanför området i British Columbia i Kanada kan bero på utsättning, men kan också vara naturligt. Det visas inte på kartan.

> **Naturlig utbredning:** USA och Mexiko.

LIVSMILJÖ

Arten finns i mycket olika öppna, soliga miljöer: gräsmark, snår, öppen skog, bergsskog, åkrar och kanten av vägar och stigar. Den undviker tät skog och öken. Den sitter på stenar, fallna träd, stammar, vedtravar, staket och husväggar och söker skydd i springor, hål och under bark och sten.

Ödlan är dagaktiv och solar sig mycket. Den är aktiv när det är varmt och drar sig undan i både extrem värme och kyla. Hanarna har ett revir med höga utsiktsplatser, som de försvarar med armhävningar och huvudnickningar och i sista hand med strid.

Födan är små leddjur, framför allt insekter. Vintern tillbringas i vintervila, vars längd beror på klimatet. I milda trakter är djuren aktiva större delen av året.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

Det finns bara lite kunskap om skötseln av just *Sceloporus occidentalis*, så skötseln bygger på de krav som de små, solälskande arterna i släktet delar. Terrariemåtten är lånade från *Sceloporus undulatus*, som har samma storlek och levnadssätt.

Ett vuxet djur behöver ett terrarium på minst 80 × 40 × 40 cm (längd × bredd × höjd). Ett par eller en hane med två honor behöver minst 100 × 50 × 50 cm. Större är bättre, eftersom arten är snabb och använder hela terrariet. Locket ska vara tätslutande av nät eller galler, eftersom arten hoppar bra.

Som botten används en blandning av sand och jord i 5-10 cm djup, så att ödlan kan gräva lite och honan kan lägga ägg. Lägg bark, kork, sneda grenar och platta stenar på olika höjder som solplatser och gömslen. Grenarna ska vara minst dubbelt så tjocka som djurets kropp. Stenarna ska stå stadigt direkt på botten, eftersom ödlorna drar sig in i springorna mellan dem. Placera den högsta solplatsen direkt under värmelampan och gör gömslen i både den varma och den kalla änden. Terrariet blir tungt med botten och stenar, så det ska stå på ett stadigt underlag.

Läs mer: Värme och temperatur

TEMPERATUR

På dagen ska temperaturen vara 27-28 °C. Direkt under en värmelampa ska det finnas en solplats på 38-42 °C, mätt på ytan med en infraröd termometer. Resten av terrariet ska vara svalare, så att ödlan kan välja var den vill ligga. På natten släcks lampan, och temperaturen sjunker till 18-24 °C. Det behövs ingen extra värme när rummet håller minst 18 °C.

Både för lite och för mycket värme är skadligt. Är det för kallt blir ödlan slö och äter dåligt. Är hela terrariet för varmt gräver den ner sig och trivs inte. Använd en termostat till lampan och två termometrar, en i den varma och en i den kalla änden.

Djur från nordliga och högt belägna trakter har naturlig vintervila. Den kan undvaras om ljus och värme hålls uppe hela året, men den är den säkraste vägen till regelbunden avkomma. Se avsnittet om parning.

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska vara måttlig, omkring 30-50 %. Arten lever i öppna, solbelysta områden och tål inte varaktig ångande fukt, men botten får heller inte vara dammtorr. Siffran är en uppskattning utifrån livsmiljön.

Spraya lätt en gång om dagen på stenar och växter, så att det bildas droppar som ödlorna kan slicka, och låt det torka upp under dagen. Ställ dessutom en låg, stabil skål med friskt vatten, som byts dagligen. Se till att ventilationen är god, så att luften inte står stilla.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Sceloporus occidentalis är dagaktiv och solälskande och behöver starkt ljus och UVB hela året. Använd ett UVB-rör (Ferguson-zon 3) eller en kombinerad UVB-metallhalogenlampa över solplatsen. Solplatsen ska ligga högst 30 cm från UVB-källan, eftersom UVB-ljus bara verkar på kort avstånd. Ljuskällan byts enligt tillverkarens anvisningar.

Det ska alltid finnas en svalare och mer skuggig plats. Ha ljuset tänt minst 12 timmar per dag, gärna efter årstiden, med omkring 14 timmar på sommaren och 10 timmar på vintern, styrt av en timer. På natten ska det vara mörkt.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Sceloporus occidentalis är insektsätare. I naturen äter den syrsor, spindlar, fästingar, skorpioner, myror och skalbaggar och tar då och då en mindre ödla. I terrarium används syrsor, små kackerlackor, gräshoppor, mjölmask, silkesmaskar och vaxmottslarver. Variation är viktigt: ge flera olika insektsarter och låt inte mjölmask utgöra huvuddelen. Insekter fångade med håv på en äng utan bekämpningsmedel är ett bra tillskott på sommaren.

Foderdjuren ska vara mjuka och högst en tredjedel av bredden på ödlans käkar. Vuxna djur matas varannan dag med så mycket som de äter på några minuter. Unga djur matas varje dag. Ge inte mer än djuret äter, eftersom arten lätt blir för fet i terrariet.

Ge foderdjuren näringsrikt foder i ett par dagar innan de ges. Pudra dem med kalk utan D3 vid de flesta utfodringar och med kalk med D3 var tionde till fjortonde dag till vuxna djur och varje vecka till unga djur.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Sceloporus occidentalis är vaksam, snabb och revirhävdande. Hanarna visar upp sig med armhävningar, huvudnickningar och uppblåst kropp. Arten blir inte tam och lämpar sig inte för hantering. Den stressas lätt och kastar svansen om den tas. Ta aldrig tag i svansen. Kortvarig hantering för hälsokontroll och flytt är i sin ordning. Djur från naturen behöver flera veckor i lugn och ro för att vänja sig.

Arten kan hållas enskilt, i par eller som en hane med två honor i ett stort terrarium med många synbarriärer. Två hanar hålls aldrig tillsammans, inte ens i ett stort terrarium, och honor kan också gräla. Jagar djuren varandra, biter de eller gömmer sig ett djur hela tiden ska de separeras. Locket öppnas försiktigt, eftersom ödlorna hoppar bra.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen har blå, svartkantade fläckar på buksidorna och två blå fält på strupen, en uppsvälld svansrot och stora porer på undersidan av låren. Honan har svaga eller inga blå fläckar och mörka tvärband eller halvmånar på ryggen. Tecknen är tydligast under parningstiden. Arten föröker sig första gången på våren under sitt andra levnadsår. Honor ska vara fullvuxna och i god kondition innan de används i avel.

PARNING

I naturen sker parningen på våren, från slutet av april till början av juni. Använd vintervila för att få djuren att föröka sig regelbundet, och ge den bara till friska, välnärda djur: släck ljus och värme och håll dem vid 8-12 °C i fullständigt mörker och 60-70 % luftfuktighet, utan att något blir vått, i åtta till tolv veckor. Ge vatten men ingen mat under perioden. Uppgifterna gäller för släktet i allmänhet. Efter vilan ökas ljus och värme gradvis under ett par veckor.

Hanen sätts in till honan, eller så bor de tillsammans i ett stort terrarium. Han visar sina blå fläckar, nickar och förföljer henne. Honan vårdar varken ägg eller ungar. Ge honan extra insekter och kalk under äggläggningstiden.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger äggen två till fyra veckor efter parningen, normalt från juni till juli. Hon lägger en till tre kullar per år på 3-17 ägg, oftast omkring 8. Hon gräver en liten grop i lös, fuktig jord, ofta på natten, och lägger äggen där. Ställ en äggläggningslåda med fuktig sand-jordblandning, minst 10 cm djup, i terrariet. En hona utan lämplig plats kan hålla kvar äggen. Gräver hon utan att lägga, eller går hon tydligt med ägg i flera veckor, ska hon till veterinär.

INKUBATION

Äggen är vita och läderartade och mäter ca 8 × 14 mm. De flyttas försiktigt till en låda med lätt fuktig vermikulit eller perlit utan att vändas. Ruvningstemperaturen är inte dokumenterad för arten; 27-30 °C är lånad från *Sceloporus undulatus*. Äggen kläcks efter omkring 60 dagar. Håll fuktigheten jämn, så att äggen varken torkar ut eller tar upp för mycket vatten.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Nykläckta ungar mäter 2-3 cm från nos till kloak, och med svans är de dubbelt så långa. Sätt dem var för sig eller i små grupper av samma storlek i ett mindre terrarium med samma temperatur, UVB och inredning som de vuxna. Ge dagligen små insekter som hoppstjärtar, bananflugor, nykläckta syrsor och små mjölmaskar, pudrade med kalk och D3 varje vecka. Spraya dagligen och separera djuren om det blir strider.

Hälsa och vanliga misstag

Sceloporus occidentalis är härdig när temperatur, ljus och foder är rätt. De typiska problemen är:

- Kalkbrist och benskörhet (metabolisk skelettsjukdom) vid för lite UVB och kalk. Det ger mjuka käkar, krokiga ben och darrningar.
- Underutveckling och avmagring vid för låg temperatur eller ensidig kost, framför allt hos nyinförda djur.
- Fetma vid för mycket foder och för lite motion.
- Inälvsmask och kvalster, framför allt hos djur från naturen. Låt undersöka ett avföringsprov och kontrollera huden.
- Stress och skador vid för få gömslen, för små terrarier eller flera hanar tillsammans, med bett och bortkastade svansar.
- Äggläggningsproblem om honan inte har en lämplig äggläggningsplats.
- Hudömsningsproblem vid för torr luft, där fjäll sitter kvar på tårna och svansen.

Ett friskt djur är vaket, har klara ögon, en fyllig svans och ett fast grepp. Sök veterinär med erfarenhet av kräldjur om ödlan går ner i vikt, inte äter, är slö eller har svullnader i käken.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.